

(פי"ב) בשם האפודי דיש מין דג שיוצא בערב שבת מן הים ליבשה ונח שם עד למוצאי שבת ורק אז חוזר לים, ומזה ילמד האדם דאם הדג יודע לכוון אימתי השבת עאכו"כ שצריך האדם לשמור על זה, וזהו "שמור בים" והיינו מאימתי שהדג יוצא מהים, "ושמור" והיינו שתמשך קדושת השבת עד "ביבשה" עד שהדג יחזור מהיבשה לים.

המצטער שיקיים המ"ע של שבת, "ושמור" שהוא הל"ת "ביבשה" היינו העשיר שקשה לו יותר קיום הל"ת וכנ"ל. (וכפי שאמרו קידושין לא. החילוק בין כיבוד למורא באב ואם).

ללמוד מסוג הדג שיוצא מע"ש מהים ונכנס בחזרה רק במוצ"ש בשו"ת שם משמעון (יו"ד סי' י"ג) הביא דבר פלא שכתב בשבט מוסר

חמדת הדף

מסכת שבת מדף ק"ט-ק"ד

דף ק"ט

האם בזה"ש יש להקדים דין ת"ת

אמר רבא תיתי לי (ישולם שכרי- רש"י) דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא אל מוזיגא רישאי אבי סדיא כמה דלא מהפכינא בזכותיה- ונחלקו בזה מהו גדר צורבא מרבנן דרש"י בתענית כתב בחור חרף, ובשו"ת חות יאיר (סי' ע"ג) ציין לדברי הים של שלמה (פרק מרובה) שכתב בצורבא דרבנן הוא ראש שיבה, והרבה פוסקים לא סבירא להו כרש"י בזה יעו בערוך שכתב דלא כרש"י, ונפק"מ להלכתא הוא דהנה בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' קמ"ד) נסתפק אם גם בזמננו יש דין ת"ת למאי דפסק הטור (ח"ו"מ סי' ט"ו) דיש להקדים דין ת"ת ועו"כ כתב הסמ"ע שם דאין דין ת"ת בזמננו, וכתב השבות יעקב (הנ"ל) ראייה מסוגיין דאף בזה"ש יש דין ת"ת ודנה אמר דעד דלא מצא זכות לת"ת לא היה שם מראשותיו לישון ואם כך בכדי למצוא זכות כן הדין להקדים דינו, והב"ח לא הסכים לדאיה זו דתיתי לי זה רק מדת חסידות וא"א להביא לדין הקדמת דין של ת"ת, אולם השבות יעקב הוכיח כמותא דתני בשמון תיתי לי דקיימית ג' סעודות והתם מצוה ממש, וכתב הברכ"י (שם סי' ג') דמדברי הגמון"ק (סנהדרין סוף פ' ד' מיתות) דכתב להדיא דתיתי לי הוא מדה חסידות וכדברי הב"ח הוא.

בה שנתה שותף יתב ביה דינא דבר מצרא

(ע"ב) אמר רב הונאה כל המעטל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית- הנה פירש בזה בילקוט הגרשוני (השמטות מס' שבת) מאי דאמרו (סנהדרין נ"ג) דשבת ודיני וכיבוד אב ואם במרה נצטוו, דיש להכתוב בספר דרוש דטענת המלאכים נהנה הודך על השמים היה מדין דבר מצרא, וכיון דהתורה היה בשמים היאך הביאו לישראל, אולם נפסק בשו"ע (ח"ו"מ סי' רצ"א סי' מ"ט) דבשותפין ליכא דינא דבר מצרא ויכול לתתו לשותפו, ולפי"ז יבן היטב דהנה "בשבת" אמרו בסוגיין דכל האומות ויכולו וכי נעשה שותף הרי דמשת רואים דאנו שותפים למעשה בראשית, וכן אמרו (שבת י"ג) לגבי "הדינין" כל הדין דין אמת לאמיתו נעשה שותף למעשה בראשית, וכן לגבי "כיבוד אב" הא אמרו (נדה לא וקידושין ג') שותפים באדם הקב"ה אביו ואמו, הרי דבהנה תלת רואים שעם ישראל שותפים למעשה בראשית לכן נתן ה' דדיקא אלו ג' מצוות קודם מ"ת, שבה מוכח דאנו שותפים ובה נסתלקה טענת המלאכים מדין דבר מצרא והנה שותפים פסקינן דליית דינא דבר מצרא.

דף ק"כ

האם דין דמצילין הוא מדין הפקר

ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם היו פקחין עושין עמו חשבון אחר השבת- ובגמ' אוקמינן דהכא בירא שמים ולא ינחא ליה להנות משל חבירו, והמחבר (סי' של"ד) כתב דאם היה רוצים זוכים בה מן "ההפקר" הוא דלא כשי "המור"א שהביא שם הב"י דכיון דכל מה שמפקיר הוא רק מפני איסור שבת דרביעי עליה לא מקרי הפקר, ויעו"כ בשו"ת שאל ומשיב (מהדו"ת ח"א סי' צ"א) שהקשה על המור"א מהא דאמרו

גם בדעת הרמב"ם יעו"ש, וכן פסק המחבר (סי' שט"ז) (שם) וכתב ע"ז המג"א (שם סי' ק"ג) שטעם ההיתר כיון שג"פ הרוב הם ממימים לכן אף במקום שאין ממימים מותר לדורסם ובמחצה"ש (שם) דאפי' אם היה ספק אם הם ממימים ג"כ הותר דספק נפשות להקל, (ויש לעיין רש"י ברכות לג, דסתם נחש אינו נושך ורק עקרב לכן אמרו נחש כרוך על עקביו אינו מפסיק ורק בעקרב מפסיק הרי דסתם נחש אינו נושך וממית) אולם הרמב"ז (ח"ב סי' קמ"ט) הבין בדברי הרמב"ם כשי"ר דאסור לכתחילה.

דף קכ"ב

האם לצורך מצוה התירו אמירה לנכרי

נכרי שהדליק את הנור משתמש (ישראל) לאורו, ואם בשביל ישראל אסור- ודועינן דברי הרמ"א (סי' רע"ו ס"ב) שהביא מדברי הר"ן (ס"פ ר"א דמילה) משם העיטור לומר לגוי להדליק לו נר לסעודת שבת דלצורך מצוה הותרה אפילו מלאכה גמורה באמירה לנכרי, ויעו"כ להפמ"ג (בא"א סי' ס"ז סק"ח) שרצה עוד יותר להקל בנשים דיל' דנשים לא הוזהרו על עשה דשבתו וסיים ומסתברא דאין להקל דנצטוו אף אנשה, ובמג"א (כאן סק"ח) דדוקא הנהא של מצוה כגון אכילה ושתייה היתיר בעל העיטור אולם לא מצוה אחרת כגון לבנות ביהכ"ו וכדומה, וראיתי דבר חידוש בדעת תורה להמהרש"ם (כאן) שעפ"ד העיטור הנ"ל תי' קושיית הראשונים המפורסמת היאך קיים אברהם שבת הא ב"ג ששבת חייב מיתה ותי' דעפ"ד העיטור דלצורך מצוה התירו מלאה ע"י אמירה לנכרי י"ל דעשה מלאכה ע"י עכו"ם לצורך שבת, והרי מעכו"ם לעכו"ם איכא מאן דס"ל דאיכא שליחות, ולזה אם היה עכו"ם הרי עשה מלאכה ואם היה ישראל הרי לא עבר איסור שבת.

האם המשכן היה נקרא בנין לשעה

(ע"ב) אלא אמר רבא קסבר אין בנין וסותריה בכלים- מפורסמים דברי הפני יהושע (יצה י"ב) דכל בנין לשעה לא מקרי בנין ובירושלמי (פ' הבונה) פליגי בזה תנאי, וכן לפ"ז יש להסתפק בבנין ביתמ"ק כיון דלא היה לעולם היה מותר לבנותו כיון דהוי בנין לשעה רק דיש לחקור מהו גדר בנין לשעה היינו אדם שבנה לעצמו דירת ארעי בלא טיט ולא כדרך מה שבונים רק זה הוא דנקרא בנין לשעה או דכל דבר אפי' הנבנה כדרך בנין אלא שידוע שלזמן מסויים יחריבו זאת האם גם זה מקרי בנין לשעה, ושמחתי בראו"ת דבירושלמי (שם) נחלקו תנאי אי המשכן היה מקרי בנין לשעה והואי טעמא וכנ"ל.

דף קכ"ג

לטול שאר מוקצה ע"י ככר

מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה- הקשה בשו"ת הרא"ש (כלל כב סי' ח') שהקשה מהא דאמרין (לקמן קמ"ב:) לא אמרו תינוק וככר אלא למת וא"כ למאי בעינן כאן שום ות' דהא דאמרין ככר ותינוק למת היינו דדוקא בדבר מוקצה מחמת גופו כגון אבנים דהוה דומיא דמת אבל מדוכה שיש בה אוכלים כיון שתורת כלי עליה מותר לטלטלה אגב אוכלים, ובחידושי הריטב"א כאן כתב דיש מי שאומר דדוקא אבנים וכיו"ב אין לטלטל ע"י תינוק אבל דבר שיש תורת כלי עליה מותר לטלטלו ע"י ככר או תינוק, וליתא דאין לך מוקצה שיהיה מותר לטלטלו ע"י ככר, וכן נפסק להלכה שמותר ומש"ה הבתי נרות שרוצים לטלטלן אחרי שכבה הנר מיטלטלין ע"י ככר ששמים על זה והוה בסיס לדבר המותר והאסור.

אי גרמא שרי מה נסתפק דוד בשעה שכרה יסודות ביהמ"ק

(ע"ב) שאני התם דכתיב ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלוהיכם עשייה הוא דאסור גרמא שרי- והקשה האחרונים מהא דאמרו (סוכה ג' מכות י') בשעה לא שררה דוד יסודות ביהמ"ק ורצה התהום להציף את היבול לא ידע דוד אם יזרוק שם ה' ובזה שיקוט המים ויציל דלכאורה למאי דאמרין הכי דגרמא שרי מה ספק היה לו, ובשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' ש"ע) הביא קושיא זו בשם הרה"ק מבעלז ות' למאי דכתב (כאן) הרשב"א דרק היכא דאפשר שלא יבוא לידי מחיקה שרי אולם היכן דבדאי יבוא לידי מחיקה אסור וכאן אצל דוד ודאי יבוא לידי מחיקה, ובשו"ת הרשב"ץ (ח"א סי' ב') כתב דהא דאמרין במעלתן דגרמא שרי היינו באופן שכתוב על בער ומומלא ומתק אלמא לירגום בידים שמתק אסור ובשו"ת בית אפרים (יו"ד סי' ס"א) חלק על זה מדפרכינן הכי משבת על מחיקת השם הרי מדלא משני שאני התם דעומד לימחק הרי דאין לחלק כן, ויעו"כ בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קט"ז), ובשו"ת טוב טעם ודעת להגרש"ק (מהדו"ק סי' רל"ט) ובחשק שלמה (יומא ה.) ובשו"ת אחיעזר (ח"ב סי' מח אות ב') שהאריכו בזה, ועוד יש לתרץ דיש חילוק אם היה כתוב על בשרו ועתה נודמנה לו טבילה אולם לכתוב לכתחילה בכדי ודאי למחקו אולי אסור.

דף קכ"א

האם מותר לסייע למכבי האש לכבות השריפה בשבת

נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה- ובגמ' אמר רבי אבא בדליקה התירו לו לומר כל המכבה אינו מפסיד וכתב הרמ"א (סי' של"ד ס"ז) דטעם ההיתר הוה מלשאל"ג' ויש סכנה, ויעו"כ למרן החת"ס (יו"ד סי' קל"א) שהוסיף דלאו דדוקא כיון דהוי מלשאל"ג' הותר במקום שיש סכנה אלא אפי' מלאכה דאורייתא נמי הותר במקום הסכנה, ולגבי מכבי האש בשבת חידש בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' ס"ד) דכיון דהמים עולים על ידי הצינור ואנשים מניעים את הברזל הוי רק גרם כביו וגרמא שרי, ועוד דכיון דצריך לזה כמה אנשים הוי כזה אינו יכול וזה אינו יכול, אולם בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' נ"ז) חלק ע"ז והביא ממש"כ החכם צבי (סי' פ"ב) דמסייע אסור בשבת וא"כ יש לאסור.

הריגת נחש ועקרב בשבת

(ע"ב) נחש דורסו לפי תומו עקרב דורסו לפי תומו- נחלקו הראשונים האם מותר להרוג נחש בשבת דרש"י (כאן) כתב לא שיעמוד ויהרגנו להדיא, אלא כשהוא הולך לתומו דורכו והולך ואם מת בדריכתו ימות וטעם ההיתר דדבר שאינו מתכוין לר' יהודה דרבנן הוא ובמזיקים לא גזר, אולם הרמב"ן, והריטב"א, והרשב"א, והר"ן, כולוהו סבירא להו שאפילו במתכוון מותר רק שיראה את עצמו כאילו אינו עושה כן במתכוון, וכן הסכים להלכה הרב המגיד (פי"א מהל' שבת ה"ד) והבין כן

מדור זה נודב ע"י מוקיר רבנן אהוד יששכר הי"ו לע"ג בהירה בת בתיה

שאלה נ"ג) היכן מציונו במי שיושבים שבעה כמות אביהם או אמם ובאחד הימים יפטר אחד מהיושבים מהאבילות ושאר בני המשפחה יהיו חייבים באבילות (ויש בזה גם חילוק בין בן לבת)?

שאלה נ"ד) הא דאמרין טומאה הותרה בציבור האם בכל טומאות אמרינן כן?

פתרון לחידודא- גבלין כ"ט פר' בא

שאלה נ"א) בתו"ק בפרשתן אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ולמדו בזה ביצה כ: מגילה ז: דאוכל נפש הותר ביו"ט, ויש לחקור האם הותר גם בישול ביו"ט באכילה גסה, או בשלא כדרך אכילה?

שאלה נ"ב) בפרשתן והוי לאות על ידך וכו' יש לחקור באדם ששכח לומר יעלה ויבוא שחרית, וכבר הניח תפילין ר"ת ונזכר שלא אמר יעלה ויבוא האם צריך לחזור ולהניח תפילין דרש"י ולהתפלל בזה שחרית?

נ"א) יעו"כ בטורי אבן (באבני מילואים) מגילה ז. שחקר בזה, וכתב דאפי' יש שמבשל ביו"ט דבר מר חשיב צורך יו"ט, ובשו"ת מוצל מאש (ח"ב סי' י"ב) גם נסתפק בזה, ובגזעו"ש (מערכת א' אות קצ"ד) שאסור, ובשו"ת קול אליהו (ח"א או"ח סי' מ"א) דמותו, ובלחם יהודה (דף ק"ט) ובפרישה (סי' תצ"ח) חילוק בין היכא דהאכילה גסה קצה נפשו עליו אסור ורק היכי דיש לו טעם מותר, ויעו"כ באמרי בינה (הל' יו"ט סי' ג') דאסור אכילה גסה ביו"ט.

נ"ב) כתב בשו"ת פרי השדה (ח"א סי' צ"ה) כתב דאינו צריך לחזור ולהניח כיון דעיקר התפילין הוא בשביל קריאת שמע רק בכדי שלא להפסיק בין גאולה לתפלה אין מורידין אותו עד לאחר תפלת י"ח, לכן כיון דאמר בזה ק"ש תו אין צריך להניח תפילין דרש"י, ואדרבה באם יניח תפילין של רש"י הוה כדלזל בתפילין דר"ת.

לחידודא